

EĞİTİMDE DÜŞÜNME VE ANLAMA ÜZERİNE: H. ARENDT

Hasret KÖKTEN*

Öz

20. yüzyılın önemli siyaset felsefecilerinden biri olan H. Arendt'in eğitime dair dikkate değer tespitleri ve önerileri bulunmaktadır. Arendt eğitime yönelik düşüncelerini ve önerilerini ortaya koyarken öncelikle eğitimin özü olarak doğum kavramından ve doğumun getirdiği umuttan yola çıkar. Bununla beraber doğumun getirdiği çoğulluk ve eylem koşullarına da değinir. Arendt için eğitim dünyayı olduğu gibi anladığımız yerdir. Kişi hiçbir yönlendirme olmadan dünyayı ve onun gerçekliğini olduğu gibi anlamalıdır. Bu anlama durumu sonrasında eğitim, çocuğun düşünme becerisi kazanmasına ve geliştirmesine yönelik bir amaca da sahip olmalıdır. Düşünme insanlık için önemli bir beceridir ve eğitim bu beceriyi çocuklara ve topluma kazandırabilecek en önemli yerdir. Bu yüzden eğitim kurumları bu sorumluluğun bilincinde olmalıdır. Bu çalışma Arendtçi bir gözle eğitimin en önemli amacı olarak; anlama ve düşünme becerilerinin gelişiminin gerekliliği üzerinde durmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: *H. Arendt, Doğum, Çoğulluk, Eğitim, Anlama, Düşünme.*

ON THINKING AND UNDERSTANDING IN EDUCATION: H. ARENDT

Abstract

H.Arendt, one of the important political philosophers of the 20th century, has remarkable determinations and suggestions about education. While Arendt puts forward his thoughts and suggestions about education, he first starts from the concept of natality as the essence of education and the hope that natality brings. However, natality refers to the plurality and conditions of action it brings. For Arendt, education is where we understand the world as it is. One must understand the world and its reality as it is, without any guidance. After this understanding, education should also have a purpose for the child to gain and develop thinking skills. Thinking is an important skill for humanity, and education is the most important place to bring this skill to children and society. Therefore, educational institutions should be aware of this responsibility. This study is the most important purpose of education with an Arendtian eye; aims to emphasize the importance of the development of comprehension and thinking skills.

Key Words: *H. Arendt, Natality, Plurality, Education, Understanding, Thinking.*

*Öğr. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, DENİZLİ
e-posta: hince@pau.edu.tr (orcid.org/0000-0001-5496-1980)

Giriş

Hannah Arendt 20. yüzyılın önemli siyaset felsefecilerinden biri olarak tanınır. Martin Heidegger ve Karl Jaspers gibi varoluşçu filozoflar ile çalıştığı bilinmektedir. Arendt düşünce dünyasına daha çok siyaset felsefesi kategorisinde katkılar yapar. Fakat Arendt'in siyaset teorileri yanında eğitim kurumlarının yapılanmasına ilişkin tespitler ve öneriler içeren pedagojik bir tavır da bulunmaktadır. Arendt'in bu tespitleri ve önerileri onun *Between Past and Future* (1961) adlı kitabının *The Crisis in Education* adlı bölümünde ve *Reflections on Little Rock* (1959) adlı yazısında yer alır. Arendt'in doğrudan eğitim ile ilgili bir eser ortaya koymaması aslında felsefe tarihi için yabancı değildir. Felsefe tarihine bakıldığında Platon da öncelikle toplumsal ve siyasal problemlerden yola çıkarak "Kim yönetmeli? Aydın kime denir?" sorularını siyaset felsefesi içinde sormuş ve *Devlet* (2010) kitabını yazmıştır. Bu soruların cevabını bulabilmek için ise aydınların ve entelektüellerin devleti yönetebilmesi için dahil olması gereken eğitimden bahsetmiş ve "Bir entelektüel nasıl yetişmeli? Kime entelektüel denir?" gibi soruların cevabını yine *Devlet* kitabında ortaya koyduğu İdealist Eğitim ile vermeye çalışmıştır. Buna benzer olarak Jean-Jacques Rousseau da aynı mantık ile *Toplum Sözleşmesi* (2006) kitabında "insan, doğası gereği eşit ve özgür doğar" önermesi üzerine "Nasıl eşit ve özgür oluruz? İnsan doğasına uygun nasıl yaşamalı?" gibi sorulardan yola çıkarak insan doğasına uygun ve onun gelişimini kolaylaştıran, *Naturalist Eğitim anlayışını savunduğu, Emile* (2011) adlı eğitim felsefesi kitabını yazmıştır.

Aslında felsefe tarihine bakıldığında Platon, Rousseau ve Arendt gibi düşünürlerin siyaset felsefesinden yola çıkmalarının temel sebebinin "yaşanabilir başka bir dünyanın imkanı" üzerine yaptıkları sorgulamalar olduğu söylenebilir. Bu sorgulama siyaset felsefesi ile başlamış ve eğitim felsefesine doğru bir evrilme yoluna girmiştir. Böylece felsefe tarihi içinde "yaşanabilir başka bir dünyanın imkanının" eğitim ile sağlanabileceğine yönelik ortak bir tavır oluşmuştur. Burada insanlığın eğitime vereceği değer ve önem sayesinde, doğru eğitim ortamları ile yaşanabilir başka bir dünyayı mümkün kılabiliriz iddiası öne çıkar.

Arendt de eğitime yönelik tespitler ve öneriler ortaya koyarken felsefe tarihindeki bu gelenekten çok uzaklaşmadan siyasal ve sosyal durumlar üzerine eğitimi de içeren analizler yapmıştır. Bunun yanında o, yeni kavramlar üreterek, öncelikle siyaset felsefesi konularına değinmiş ve bir toplumda çocukların nasıl eğitim görmesi gerektiğine yönelik tespitlerde bulunmuş, ortak bir dünya kurmanın imkanını vurgulayan eğitim amaçları ortaya koymuştur.

Arendt için eğitim kurumu, doğumla dünyaya gelen kişinin bu dünyaya dahil olmaya çalıştığı yerlerden birisidir, bununla beraber eğitim ilk olarak dünyayı olduğu gibi anlamamıza yardımcı olmalıdır. Arendt eğitimi, çocukların "dünyayı olduğu gibi" öğrendikleri "muhafazakâr" bir süreç olarak ele alır. Arendt için muhafazakarlık, koruma duygusu, eğitim için değerlidir (Arendt, 1961:192). Dünyanın devamı ve yenilenmesi için bu korunma gerekli görülmektedir.

Dünyayı yenileme sorumluluğu, Arendt'e göre "eğitimin özü" olan doğumla yakından ilgilidir (Arendt, 1961:174). Dünyayı yenileyebilmek ve gelecek umudu için çocukları korumalıyız. Sözü edilen koruma ise çok kapsamlı olmalıdır. Bu çerçevede eğitim çocukların dünyaya dahil olmaları, dünyayı tarafsızca tanımaları ve dünya ile ilişkili olan durumlar üzerine düşünmelerini hedeflemelidir.

Çalışmanın amacı öncelikle Arendt'in eğitim felsefesini, eğitimin temel unsuru olarak doğumu Arendt'in eğitim ile kurduğu ilişki üzerinden anlamaya çalışmaktır. Sonrasında ise çalışmada eğitimin ortak bir dünyanın varlığı için anlama ve düşünme becerilerini temel alan önemli ve gerekli bir mihenk taşı olduğu fikri üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın bulguları Arendt'in pedagojik fikrine; doğum, çoğulluk, anlama, düşünme ve eğitim arasındaki bağlantıya dair kavrayışına ilişkin çıkarımlar da içermektedir. Böylece Arendt'in pedagojisinde eğitim için önemli gördüğü anlama ve düşünme üzerinde de çözümlenmeler yapılmış olacaktır.

Eğitim Özü Olarak Doğum, Eylem ve Çoğulluk

Natality (doğum durumu veya vaadi) insanların dünyaya doğduğu gerçeğine odaklanır ve doğum Arendt'in düşüncesinde özel bir anlam taşır. Arendt tarafından doğum-doğuştanlık mükemmel bir siyasi-sosyal faaliyet olarak tanımlanan eylemin tohumunu içerdiğinden, onun siyasi düşüncesinin önemli ögesidir. Arendt'e göre doğumun doğasında var olan yeni başlangıç, dünyada ancak yeni gelenin yeni bir şeye başlama, eyleme geçme kapasitesine sahip olması nedeniyle kendini hissettirebilir (Arendt, 1998:9). Yeni olan her zaman mucizevidir, aslında yeni

olan sonsuz mucizelerden birini ortaya koyar. Bu durum doğumla dünyaya gelen her insanın benzersiz olması ve mucizevi olması ile ilişkilidir. Aslında doğum ile insan eşitliğe sahip olur fakat doğum sayesinde de benzersiz hale gelir (Arendt, 1998:178). İnsan doğum yoluyla bir dünyaya dahil olur ve artık o, dünyanın içindedir. Fakat bu dahil olma sürecinde onu diğer doğanlardan ayıran, ona kendine özgülüğü veren birtakım özellikler ve becerilere sahiptir. Onun potansiyeli kendi gerçekliği içindedir ve bu potansiyel doğum ile kullanılmaya başlanacaktır.

Doğum insanın gerçeğidir, doğum sayesinde insanlar dünyaya gelir ve böylece dünya sürekli yenilenir. Ortak bir dünya için ve ortak dünyanın yenilenmesi için doğum önemli konumdadır (Arendt, 1961:196). Arendt, doğuştanlığı insan karakterinin bir yönü veya bir niteliği olarak değil, insan varoluşunun bir gereği olarak tasvir eder: “doğum”, kişilerin doğdukları yönü ve eyleme katılma potansiyelleriyle ilgilidir (Mihăilă, Popescu, ve Nica, 2016:916). Arendt doğumu, insanın ve toplumun yenilenme kapasitesi şeklinde tanımlar. Doğumsallık, en temel düzeyde, insanların sürekli olarak dünyaya doğdukları ve sürekli olarak o dünyayla ve birbirleriyle tanışma ihtiyacı içinde oldukları gerçeğini ifade eder (Levinson, 2001:13). Arendt’in temele aldığı doğum kavramı, onun felsefi teorisinin merkezinde duran, belki de en iyimser yönüdür. Çünkü doğum dünyanın geleceğine dair olumlu bir beklenti içermektedir.

Köklü bir uygarlığın devamı sadece doğumla gelenlere, birer yabancı olarak geldikleri ve önceden kurulu buldukları bir dünyada yol gösterilmesiyle güvence altına alınabilir (Arendt, 1961:92). Arendt’ e göre doğum insanlığın devamı için bir umut olarak ele alınabilir. Dünya, yeni insanların sürekli doğumuyla bir arada durabilir, o halde aslında doğum bir mucizedir ve dünya nasıl doğum ile var oluyorsa aslında doğum sayesinde de yok olmaktan kurtulur. Dünyayı yıkılmaktan kurtaran doğumdur. Her doğum yeni bir başlangıçtır ve aynı zamanda geleceğin teminatıdır (Arendt, 1998: 247). Doğum olgusuna karşı tutumumuz hepimizin dünyaya doğmakla dahil olduğumuz ve bu dünyanın doğum yoluyla sürekli yenilendiği gerçeğidir (Arendt, 1961:196). Doğum, Arendt’in insanın yenilenme kapasitesi için kullandığı terimdir. Dünyanın yeniden yaratılmasına katkıda bulunma arzusundan bu yana eylemi motive eden şey, doğumun koşullarından biridir. En temel düzeyde, doğumsallık, insanların sürekli olarak dünyaya doğdukları ve sürekli olarak o dünyayla ve birbirleriyle tanışma ihtiyacı içinde oldukları gerçeğini ortaya koymaktadır (Levinson, 2001:14). Böylece doğum dünyanın ve insanın sürekliliğini garantilemektedir.

Arendt doğum sayesinde insanın yenilenme potansiyeline güvenen bir konumdadır. Bununla birlikte Arendt ikinci bir doğumdan da bahseder. Sözü edilen bu ikinci doğum, bizden önce gelen ve bizi kuşatan dünyayla bağlantılı bir biçimde kendi kendini yaratma girişimine benzetilir. Arendt’in doğumsallık anlayışı, yeninin ne anlama geldiğini tekrar açıklar; sözü edilen bu ikinci doğum, benzersiz olmayan olguyla ve kişilerin bağlantılar kurduğu ve böylece yeni toplumsal gerçeklikler inşa etmeye çalıştığı daha rutin anlarla ilgilidir (işlev kapasitesi, bir şeyi yeniden başlatma yeteneğidir) (Mihăilă, Popescu, ve Nica, 2016:917). Doğum sayesinde gerçekleşen her türlü yenilenme, eylemselliği önemli kılar. Arendt için doğumdaki yeni başlangıcın dünyada kendini hissettirebilmesinin tek nedeni yeni gelenin, yeni bir şeye başlama, eyleme yönelebilen bir kapasiteye sahip olmasından kaynaklıdır (Levinson, 2001:17).

Harekete geçmek “eylem”, yeni bir şeye başlamak demektir ve bunun nedeni olan şey ise doğumdur, doğmak demek harekete geçmek ve eyleme yönelmek ile doğrudan ilişkili bir durumdur (Arendt, 1998:177). Dünyayı, insan ilişkileri alanını normal, “doğal” yıkımdan kurtaran mucize, nihayetinde eylem yetisinin ontolojik olarak kök saldığı doğum olgusudur. Başka bir deyişle, insanların doğuşu yeni bir başlangıçtır (Gordon, 2001:44). Bu başlangıç ise insanların doğdukları için yapabilecekleri eylemi içinde barındırmaktadır. Aslında bu yeniyi inşa etmedeki sahip olunan potansiyel veya eyleme gücüdür.

Arendt insanların doğmak suretiyle doğrudan eyleme katıldığını iddia eder (Arendt, 1994:242). Eylem insana özgü bir ayrıcalıktır ve başkalarının bulunmasına bağımlı olan sadece eylemdir (Arendt, 1994:40). O halde eylem kamusal alanla ilişkilendirilerek diğer insanların, çoğulun, varlığına gereksinim duyar. Bu da hem bireyin kendi benliği ve varoluşu hem de diğer bireyin benliği ve varoluşunu anlamaktır. Dolayısıyla doğumla gelen eylem, kamusal alanın ve bu alana dair yenilenmenin unsurlarından biridir.

Arendt için eylemin ne olduğu önemlidir. Arendt felsefesinde insan eylemi, doğum olgusuna dayandığı ölçüde insan yaşamının başlıca koşullarından biri olan insan çoğulluğuna da bağlıdır (Arendt, 1961:61). İnsanın, var olan her şeyle paylaştığı ötekilik ile canlı olan şeylerle paylaştığı farklılık, onu benzersiz kılar ve sözü edilen benzersizlik,

varolanların çoğulluğu paradoksal olarak, insani çoğulluğu meydana getirir (Arendt 1994:241). Arendt, çoğulluğu “tüm insan yaşamının yalnızca olmazsa olmaz koşul durumu” olarak ifade eder. Çoğulluk, tüm insanların benzersiz ve birbirinden farklı olduğu gerçeğiyle ilişkilidir. Çoğulluk, bir kişinin kim olduğu ile ilgilidir (Arendt, 1998:7). Çoğulluk kimliği ve farklılığı göstermektedir. Ancak bu durum her bireyin değerli ve eşit olduğunun da ifadesidir.

Arendt felsefesinde çoğulluğun, eşitlik ve farklılık gibi ikili bir niteliği vardır. İnsanlar eşit olmasalardı birbirlerini ve ötekileri anlayamaz, geleceği planlayamaz ve kendilerinden sonrakilerin ihtiyaçlarını öngöremezlerdi. Şayet insanlar birbirlerinden varoluş bakımından ayrı olmasalardı, kendilerini anlaşılır kılmak için ne konuşmalarına ne de eyleme yönelmelerine ihtiyaç doğmazdı (Arendt, 1994:240). Levinson Arendt’in “verilen”e; ortak bir dünya inşa etmeyi mümkün kılan doğum ve çoğulluk durumuna karşı derin bir minnettarlık içinde olduğunu iddia eder. Çoğulluk, birçoğumuzun var olduğu gerçeğine atıfta bulunur, ancak bir kişinin benzersiz olduğu anlamını da içerir. Bu yüzden doğumla gelen farklılıklar dünyanın yenilenmesi için ve gelecek için önemlidir. Arendt çoğulluk ve doğumsallık için bir gerekçe sunmaya çalışmaz. Onlar sadece dünyanın koşullarıdır. Bu anlamda, dünyadan olduğu gibi bahsetmek, çoğulluğu minnetle kabul eden bir tutum geliştirmektir. Dünyanın verildiğini ama garanti edilmediğini söylemek, insanlara dünyanın da bir insan eseri olduğunu hatırlatmaktır. Dünyanın koşulları olduğu gibi verilmiştir, dünya aynı zamanda yapıldığı gibidir (Levinson, 2010:476). Bu nedenle doğum, eylem ve çoğulluğu içeren yeniliğe ihtiyaç vardır.

Hayatın koşulunu özellikle doğumla gelen bu çoğulluk durumu oluşturmaktadır (Arendt, 1994:18). Aslında insanlık durumunun bütün koşulları eylem ve yaşam, çoğulluk ile ilgilidir. Birey hiçbir eylemi tek başına gerçekleştiremez. Hiçbir insan yaşamı, başka insanların varlığına doğrudan ya da dolaylı yoldan şahit olan bir dünya olmadan var olamaz. İnsanların birlikte yaşıyor olma durumları bütün insani faaliyetlerin koşuludur (Arendt, 1994:39-40). İnsan çoğulluğa karşı çıkarak var olamaz. Bu durum neredeyse kasıtlı bir yapaylığı veya insanlık durumunun inkarını gerektirir (Hayden, 2013:251). Dolayısıyla kişinin farklı yaşam deneyimlerini ve becerilerini kabul etmesi ve dikkate alması hem doğuştan hem de çoğulluktan gelen eylem durumunu göstermektedir.

Eylemden yoksun yaşam kelimesinin tam anlamıyla dünya için ölüdür; kişinin hayatı çoğulluğu temsil eden insanlar arasında yaşanmadığı için bir insan hayatı olmaktan çıkmıştır (Hayden, 2013:253). Yeni başlangıcın olmayacağı bir yerde dünya da yoktur. Doğumla gelen ve miras kalan yeni başlangıç, sadece yeni gelenin yeni bir şeye, yani eyleme başlama kapasitesine sahip olması nedeniyle kendini dünyada hissettirebilir. Doğum, tüm insan etkinliklerine içkindir (Arendt, 1998:9). Arendt için her çocuğun dünyada yeni bir şey başlatma potansiyeli vardır. Her doğumda benzersiz bir şekilde yeni varoluşa sahip birey dünyaya dahil olur (Gordon, 2001:53). Arendt burada geçmişi korumanın yanında eylemin ontolojik olarak dayandığı doğum olgusundan çok önemli bir unsur olarak bahsetmektedir. Doğuma odaklanmak, bireysel eylemin önemli olduğunu ve dünyaya ilişkin olayların önemli biçimde ele alınması ve değer görmesi anlamını taşımaktadır. Aynı zamanda bu bireysel bir varoluş durumu olarak da kabul edilir.

Kişinin doğumla getirdiği ve anlam kazanan varoluş durumu Rousseau’nun natüralist felsefesinde vurguladığı gibi çocuğun kendine özgü olan doğasını ve potansiyelini de içermektedir (Rousseau, 2011:144). Her çocuğun doğarken getirdiği bir potansiyeli bir yaşam ritmi vardır. Bu potansiyelle ve ritme özen gösterilmeli ve kişinin kim olduğuna ve neler yapabileceğine bu çerçeveden bakılmalıdır.

Doğum dünyayla ve diğer insanlarla aktif bir ilişki başlatır. Bu da kim olduğumuz, başkalarına nasıl görüldüğümüzle ilgili bir meselenin öne çıkmasına olanak sunar. Kim olduğumuz bizi diğerlerinden ayıran şeydir ve büyük ölçüde kim olduğumuzu keşfetmek için “benzersiz ve farklı” bireyler olarak hareket eder ve eylemlerde bulunuruz (Levinson, 2001:21). Eylem dünyanın yenilenmesi için önemli görülmektedir. Ancak dünyanın yenilenmesi için doğumla gelen çoğulluğu ve farklı eylem durumlarını, potansiyelleri önemseyen eğitime ihtiyaç vardır. Eğitim, doğumla gelenin daha anlaşılır bir dünyada yaşaması için gereklidir.

Arendt’in doğum, çoğulluk ve eylem koşulları, dünyanın yenilenmesi için eğitim ile ele alınır. Yalnızca diğer bireylerin eşliğinde, toplum içinde yaşayabiliriz. Arendt’in insani eylem koşulu, başkalarıyla aktif katılım ihtiyacının ortaklığını üretir ve eğitimde önemli görülen çoğulluk anlayışı ile tanımlanabilecek bir durum gerektirir (Mihailă vd., 2016:916).

Arendt ilk olarak, çocukların eğitimiyle ilgili değerlendirmesinde, her eylemin dünyaya nasıl yeni bir şey getirdiğini ifade eden doğum kavramına odaklanır. Bu bağlamda, küçük çocuklar “yeni başlangıçlara” benzer. Eğitim ise çocukların kamusal alanda gezinmelerine ve dünyayı anlamalarına yardımcı olmalıdır (Gardiner, 2016:315). Arendt’in doğumu hem kolektif insanlığımızı gösterir hem de sınırsız “başlangıçlar”ın avantajına ve doğum koşullarının sürdürülmesine izin veren eğitim ihtiyacını ortaya çıkarır. (Çünkü eğitimciler gençlerin ve dünyanın devamlılığından sorumludur). Eğitimde doğuştanlık fikri ve getirdiği yenilik anlayışı, büyüme, atılım ve gelenek için bir mayalanma sağlar; doğum, kendimizi konumlandırma ve dünyanın bir parçası olma kapasitemizi kuran ön koşuldur. Doğumsallık yeniyi “doğurmak” için önemlidir (Mihailă vd., 2016:917).

Arendt’e göre ortak bir dünyanın temel koşullarını önemli gören hem doğuştanlığı hem de çoğulluğu geçersiz kılan bir eğitim sistemi, böyle bir dünyanın olasılığını da ortadan kaldırır. Bunun yerine eğitim, öğrencilerin dünyayı olduğu gibi kavramalarına ve “dünyaya karşı bir tutum ve dünyayla ilgili olarak belirli bir eylemlilik duygusu geliştirmelerine” yardımcı olmalıdır (Levinson, 2010:467). Bu durumda Arendt pedagojisinin eğitimde dünyayı anlamayı, gerektiğinde onu yeniden kurmayı ve dünya üzerine düşünmeyi amaçlayan eğitim hedeflerine yoğunlaşmanın önemi ortaya çıkar.

Arendt Felsefesinde Eğitimin Amacı

Eğitimin özü *doğumdur* (natality), insanların dünyaya doğduğu gerçeğidir (Arendt, 1961:174). Doğum, insanların sürekli olarak dünyaya doğdukları ve sürekli olarak dünyayla ve birbirleriyle tanışma ihtiyacı içinde oldukları gerçeğidir (Levinson, 2001:13). İnsan doğar ve bir toplumun içerisine dahil olur. O, tek başına yaşayamaz. Aslında bu bir sosyalleşme, yaşama dahil olma durumunu da ifade etmektedir. Arendt’in doğumsallığın “eğitimin özü” olduğunu yazmasının nedeni budur, çünkü doğum yoksa kişinin var olma, dünya ve diğer insanlarla tanışma şansı da yoktur. Doğum bir geçiş, dahil olma ve sahip olunan potansiyel çerçevesinde eylemde bulunma süreci anlamına da gelmektedir.

Arendt eğitimi, “aileden dünyaya geçişi mümkün kılmak için evin özel alanı ile dünya arasına koyduğumuz bir kurum” olarak ele alır (Arendt, 1961:185). Eğitim ortak dünyaya geçiş ve bu dünyanın inşası için gerekli görülmektedir. Bu durumda eğitim, tam anlamıyla kamusal alanda değildir fakat o, kamusal dünyayı hedefler. Bu durumda ilk önce kamusal dünyanın özelliklerini belirlemek gerekmektedir.

Arendt için kamusal alandaki her şey her insan tarafından görülebilir ve duyulabilir özelliğe sahiptir. Kamu alanında açıklık mevcuttur, kamu alanında her şey insana aittir ve ortaktır, kamusal alan ortaklaşa sahip olunan bir dünyadır. Kamu alanı aynı zamanda tüm insanlar için ortak dünyayı temsil eder (Arendt, 1998:51-52). Kamu alanı görüneni, ortada olanı ve gerçekliği göstermektedir. Dolayısıyla kamu alanı hem gerçekliği ve açıklığı içinde barındırmakta hem de insani olanı, çoğulluğu ifade etmektedir. Bu alan ortak bir dünyadır, bir araya gelmemizi sağlar ve bu dünyanın olduğu gibi bilinmesi gerekmektedir. Peki bu dünyanın bilgisi nasıl elde edilir?

Arendt öncelikli olarak çocuklara kamuya ait olan dünyanın nasıl bir şey olduğunu öğretmek için eğitim kurumunun, okulun görev alması gerektiğini söyler (Arendt, 1961:192). Arendt okulun çocuklara dünyayı öğretmek, hatta dünyayı olduğu gibi öğretmekle yükümlü olduğunu savunur. Dünyayı olduğu gibi öğretmek eğitimin en önemli görevlerinden birisidir. Böylece öğretmenlerin öğretim amaçları içinde, öğrencilerin yaşadıkları dünyayı, bu dünyanın kusurlarını ve karmaşıklığını tanımlarına, anlamalarına yardımcı olma vardır (Lilja, 2018:548). Eğitim çocukların dünyayı tanıyarak yaşayabilmelerinin yollarını öğrenmeleri için gerekli koşulları sağlayan bir süreçtir.

Eğitim, ev konforu ve güvenliğinden toplumsal olana geçişi kolaylaştıran (Arendt, 1961:186) bir başlangıç aşamasını temsil etmektedir. Okul ve sınıf, çocukları dünyaya tanıtan ve aynı şekilde dünyayı çocuklara tanıtan bir yer ve mekandır. Eğitim “yeni başlangıçlar”ı ifade etmektedir (Topolski, 2008:270). Arendt için eğitim çocukların dünyayı tanımlarına ve kendilerini bu dünyada güvende hissetmelerine yardımcı olmalıdır. Böylece çocuğun yaşam serüveni yeni başlamaktadır.

Eğitim doğum yoluyla, yeni insanların gelişimle hiçbir zaman olduğu gibi kalmayan, sürekli yenilenen, toplumun en temel ve gerekli faaliyetleri arasındadır. Üstelik bu yeni gelenler oluş halindedir. Böylece eğitimin öznesi olan çocuğun eğitimci için iki yönü vardır: Kendisine yabancı olan bir dünyada yenidir ve oluş sürecindedir. Çocuk yeni bir insandır. Bu durum bir yanda dünyayla, diğer yanda yaşamla olan ikili bir ilişkiyi ifade eder. Çocuk, oluş halini tüm canlılarla paylaşır; yaşamı ve gelişimi açısından, o da olma sürecindeki bir insandır. “Çocuk, yalnızca kendisinden

önce var olan, ölümünden sonra varolacak ve yaşamını içinde geçireceği dünyayla ilgili olarak yenidir” (Arendt, 1961:186-187). Arendt’e göre eğitimde hem çocuğun yaşamından hem de gelişiminden, dünyanın devamından sorumluyuz. Doğum ile gelen çocuk öncelikle var olan dünyanın içine dahil olur ve var olan dünya ile ilgilenir. Ancak sonrasında onlara eğitim sayesinde yeni kapılar açılır. Nixon Arendt’in eğitim önerilerinin “eğitimin farklı bir dünyaya, ikinci bir dünyaya aralanan kıpırlardan biri” olarak düşünülmesinin önemini vurgular (Nixon, 2020:17). Arendt öncelikle çocuğun, geldiği dünyayı olduğu gibi anlamasının gerekliliği üzerinde durur. Bununla beraber çocuk oluş halindedir ve bu dünyayı anlama ve yeniden kurma imkanına sahiptir. Eğitim imkanların ve var olanın ötesine geçebilme olanağı da yaratan bir alan olarak düşünülmelidir. Dolayısıyla eğitim sayesinde başka, ortak bir dünya mümkün olabilir.

Arendt’in iddia ettiği gibi dünyada ölümlü insanlar yaşadığı için ve onların hayatta kalması için dünyanın “sürekli olarak yeniden kurulması” gerekir (Arendt, 1961:189). Eğitim yoluyla, bu düzenleme ve yeniden kurma süreçlerinin olasılığını güvence altına alabiliriz. O halde eğitim bir nevi gelecekteki olası dünyanın garantörü gibi düşünülür. Zira bu, eğitimin yaşamın devamını belirleme durumunu gösterir. Burada varoluşsal bir boyut öne çıkar, pratik ve düşünsel anlamda bir derinlik aranır.

Arendt felsefesinde eğitimin amacı, ne eskiyi düşünmeden korumak ne de yeniye kendi iyiliği için değer vermektir. Öğrencinin yeniye kurması için onun dünyayı ve dünya içindeki konumunu sabit, belirlenmiş ve değişmez olarak görmesini engelleyerek, dünyayı kendisinin anlamasını sağlamak gerekmektedir. Eğitimde çocuklara dünya tüm gerçekliği ve kusurlarıyla “olduğu gibi” tanıtılmalıdır (Levinson, 2001:19). Sadece bu dünyayla ilgili olarak öğrenciler neyin sorgulanması ve yeniden inşa edilmesi gerektiğini anlayacaklardır. Dolayısıyla dünya kendi doğallığı, gerçekliği, eylemselliği ve çoğulluğu içinde çocuklara olduğu gibi gösterilmeli ve tanıtılmalıdır.

Arendt, dünyayı olduğundan farklıymış gibi gösteren eğitim anlayışlarını eleştirir. Eğitim dünyanın gerçekliğinin içindedir. Bu çerçevede muhafazakarlık, koruma duygusu eğitimin özü haline gelir. Görevi her zaman bir şeyi beslemek ve korumak olan eğitim aktivitesi içinde çocuk dünyaya karşı olamaz (Arendt, 1961:192). Bu durumda eğitimin kendisi ve işleyişi de korunması gereken önemli bir alan haline gelmektedir.

Eğitim, dünyaya ait olmaya hizmet eden bir rehberlik amacıyla ve çocuğun dünyaya temkinli bir biçimde katılımı için planlanmalıdır. Eğitimci tarafsız olmalı ve tüm dünyaya eşit mesafede durarak çocuklara dünyayı tanıtılmalıdır. Arendt, öğretmenlerin görevinin dünyayı çocuklarımıza olduğu gibi göstermek olduğunu savunur. Her şeyden önce çocukların kendilerini ve dünyadaki yerlerini derinlemesine anlamaları gerekmektedir (Arendt, 1994:346). Bu yüzden kişinin her şeyden önce dünyayı tarafsızca anlamasına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçtan dolayı okulun ve eğitimin öncelikli sorumluluğu anlama hatta derinliğine anlama faaliyeti olmalıdır.

Eğitim dünyanın sorumluluğunu üstlenecek kadar onu sevip sevmediğimize karar verdiğimiz, gençlerin gelişimiyle onu kaçınılmaz olan yıkımdan kurtardığımız yerdir. Bunun yanında eğitim çocuklarımızı, ummadığımız bir şeye girişme şanslarını ellerinden almamaya karar verdiğimiz alandır (Arendt, 1961:196). O halde eğitim ortak dünyayı anlama ve arkasından bu ortak dünyayı yenileme görevi için planlanmalıdır. Nixon Arendt’in eğitim ile ilgili düşünceleri bağlamında öncelikle, eğitimcilerin eğitim verdikleri kişilerin miras aldıkları dünyayı sevmelerini ve bu dünyayla ilişki kurmalarını sağlama konusunda onların sorumluluğu üzerinde durur. Aynı zamanda bu konunun ciddiyeti üzerinde ısrarla tartışılmasını önerir (Nixon, 2020:23).

Eğitim yeniliği korumalı ve çocuklara eski dünyayı yeni bir şey olarak, ayrıntılarıyla tanıtılmalıdır (Arendt, 1961: 189). Eski ile yeni arasında arabuluculuk yapmak eğitimin görevi olarak düşünülmektedir. Gordon Arendt pedagojisinin gücünün eğitimcilerin ikili sorumluluğunda yattığını söyler. Bunlardan biri; insan kültürünün (dünyanın) bütünlüğünü koruma ve diğeri gençlerin yenilenme ve yaratıcılığını koruma sorumluluğudur (Gordon, 2001:58). Bu iki sorumluluk birbiriyle iç içedir ve büyük düşünce eserlerinin yaratılması hem geçmişin bilinmesine hem de bugünün yeniliğine bağlıdır.

Arendt pedagojisinde eğitimciler, çocukların eski zamanların derinliklerine dalabilen ve kristalleşmiş eserleri bulabilen “inci dalgıçları” olmalarına yardım etmelidir (Mihailă vd., 2016:923). Eğitimin öncelikle geçmişi tanıtmaya görevi vardır. Geçmiş tanıyan çocuk zaten yeniye görece ve geleceği ona göre inşa etmeye çalışacaktır. O halde eğitimde köklerinden kopmayan insanın bilincinin gelişimi önemlidir. Bu gelişim ise uzun bir geçiş sürecini temsil etmektedir.

Arendt'in eğitime ilişkin analizi, dünyanın sorumluluğunu paylaşanlara-yetişkinlere, ebeveynlere, öğretmenlere ve vatandaşlara- çocukların özgürlük ve eyleme en önemlisi de gelecekteki sorumluluklarına hazırlıklı olarak doğmadıklarını hatırlatır. Bu bağlamda eğitim, özel ve kamusal alanlar arasındaki boşluğu bilerek, çocukları ve dünyayı bu zorlu geçişe hazırlamak için gereklidir (Topolski, 2008:271). Arendt için bu durum, "yetişkinlerin eğitimi doğru bir biçimde yönetme sorumluluğunun" olması demektir (Arendt 1961:193). Sürekli yeni gelenlere dünyanın akışını tanıtmak için eğitim veririz (Arendt, 1961:192). Ancak bunu öğrencilerimizin dünyayı yenileyebilecek şekilde hareket etme kapasitelerini koruyarak doğumu, çoğulluğu ve yeniliği koruyan bir özene dayalı yapmalıyız (Levinson, 2001:18-19). Bu özenin gösterilmesi ise eğitimin siyasetten ve ideolojilerden uzak tutulması sayesinde gerçekleşir.

Arendt, öncelikle eğitim alanını diğerlerinden, politik yaşam alanından kesin olarak ayırmanın zorunluluğu (Arendt, 1961:177) ve geçişin kolay bir şekilde yapılmamasının gerekliliği üzerinde durur. Öncelikle çocuğun korunmaya, güvene ve özen gösterilmeye ihtiyacı vardır. Aynı zamanda çocuğun var edeceği yeni dünyanın imkânı için bu koşul şarttır. Anlamak için ilk aşamada tarafsız olmak önemlidir.

Arendt'in gençleri dünyaya çok erken maruz kalmaktan korumaya olan bağlılığı, yeni bir şeyin ortaya çıkması ve dünyada bir fark yaratabilmesi için önce karşılaşacağı değişik durumlar için hazırlanmış olması gerektiği anlayışına dayanır (Veck ve Jessop, 2016:129). Çocuğun hiçbir düşünceye hizmet etmeden gelişmesi için eğitimde siyasal ve ideolojik olandan uzak durması önemlidir. Eğitim yoluyla uygun şekilde hazırlanana kadar çocuğu siyasetin kamusal dünyasından korumak, yeniliği ve anlam dünyasını muhafaza etmek eğitimin temel bir görevidir. Çocukların yeniliğini muhafaza etme ihtiyacından dolayı eğitim politik olamaz (Lilja, 2018:546). Arendt, eğitim üzerine yazdığı bölümlerde eğitimin rolünü, "doğuma bağlı ve doğası gereği yeni olanlarla" hayata tekrar başlama şeklinde ifade eder (Arendt, 1961:176). Eğitim, devletin yeni nesli hayata katılmaya hazırlamasında önemli bir öğedir. Bu yüzden eğitimin herhangi siyasi bir ideolojiye hizmet etmeden gerçekten özgürleştirici olması gerekir.

Arendt, çocukların siyaseti tam olarak anlayabilecek yaşa gelene kadar dünyadan (siyasetten) korunmaları gerektiğinde ısrar eder (Arendt, 1961:177). Çocukları kamu yurttaşı rolünü üstlenmeye hazır olmadıklarında siyasete maruz bırakmak sadece onları birey olarak değil, aynı zamanda siyasi olanı da tehdit eder (Mönig, 2012:238). Arendt'in eğitim-siyaset ilişkisine yönelik yazıları, çocuğun henüz siyasi hayata hazır olmadığı, dolayısıyla eğitimin siyasetten ayrılması ve eğitimin yalnızca bir eğitim olarak görülmesi gerektiğinin ileri sürüldüğü "gelişimsel" bir bakış açısıyla şekillenir (Biesta, 2010:256). Arendt'in eğitim çalışması politik olarak ele alınmaz: gençleri uygun şekilde eğitime girişimi, çocukların özel alan ve kamu alanı arasında sağlaması gereken ilerlemeyi yansıtan bir süreçtir (Mihailă vd., 2016:920). O halde her bireyin ontolojik bağlamıyla birlikte eğitim hakkı vardır ve eğitim siyasi bir araç değildir. Okul özel alan yapısı içinde çocukların dünya ile ilişkisini doğru bir biçimde yapılandırmalıdır.

Okullar, yeni nesillerin özel alanın güvenliğinden ayrılmadan dünyaya girmeye hazırlandığı yerlerdir. Eğitim, kamuya yönelik olmakla birlikte, yetişkinler ve çocuklar arasındaki otoriter ilişkilerle karakterize edilen özel alan yapısı içinde gerçekleşir (Lilja, 2018:547-548). Çünkü çocuğun öğrenme aşamasında bu hiyerarşiye ihtiyacı vardır. Elbette ki buradaki hiyerarşi insani ölçütleri göz ardı etmez. Fakat çocuğun dünyayı tanıyabilmesi için bu duruma bir süre ihtiyaç duyulur. Dolayısıyla Arendt'in bahsettiği bu otorite, eğitimcilerin öğrencilerden daha büyük veya güçlü olmaları gerçeğinden değil, dünya için üstlendikleri sorumluluktan kaynaklanmaktadır.

Eğitim, yeni gelenlerin sorumlu bir şekilde eyleme hazırlanmasıyla ilgilidir ve eğitimci "şimdilik" yetkili bir konumdadır. Bu aynı zamanda öğrencilerin kamusal yaşamın taleplerinden korundukları ve böylece eğitimin yeni gelenleri dünyaya karşı korudukları anlamına gelir. Arendt, eğitim ve siyasetin ayrılmasında ısrar eder. Politika sınıfın dışında, halka açık bir ortamda gerçekleşir. Arendt bu kamusal çevrede tüm katılımcıların eşit söz hakkına sahip olduğunu savunur. Zira öğrenciler eğitimde kendi aralarında eşitlik ilkesine göre hareket ederler ancak eğitim ortamlarının geneli eşitlikle karakterize edilmez: çünkü öğrenci ve eğitimci arasındaki ilişki hiyerarşik bir ilişkidir. Bu eşitsizlik öğrenciyi dünyadan, dünyayı da öğrenciden korumak için gereklidir (Kloeg ve Noordeggraaf-Eelens, 2021:8). Mönig de Arendt'in yetişkinler ve çocuklar arasında bilgi ve güç ile ilgili hiyerarşiye dayalı ilişki düşüncesini değerli görür (Mönig, 2012:240). Çünkü çocuğun gelişmesi için mutlaka bir yetişkinin rehberliğine ve gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocukların yetişkinlerin desteğine ihtiyaç duyduğunun kabulü, Arendt'in eğitim düşüncesi için çok önemlidir. Okulların, yetişkinlerden beklediği sorumluluk duygusuna çocukların da sahip olmalarını beklemesi anlamsızdır. Dünya için sorumluluk almak riskli bir girişimdir. Çocukların bu sorumluluğa yavaş yavaş hazırlıklı olmaları gerekirken, aynı zamanda bir ölçüde korunmaya da ihtiyaçları vardır. Çocukların doğası gereği riskli bir girişim olan siyasete karşı önemli yönlerden hazırlanmaları için rahatlığa ve güvene ihtiyacı vardır (Levinson, 2001:23). O halde okul çocuğun dünyaya hazırlanması için en uygun kurum olarak düşünülmesi ve siyasi eğilimlerden bağımsız bir biçimde düzenlenmelidir.

"Çocuk henüz dünyayı tanımadığı için yavaş yavaş onunla tanıştırılmalıdır" (Arendt, 1961:189). O yeni olduğu sürece, bu yeni şeyin olduğu gibi "dünyaya göre meyve vermesine özen gösterilmelidir". Arendt'in bu tanımı aşırı korumacı ve muhafazakâr insan yetiştirme amacı gütmemektedir. Daha ziyade, çocukların ve yetişkinlerin ihtiyaçları arasındaki farkı göstermektedir (Topolski, 2008:267). Çocuğun yeni ve beklenmedik bir şey ortaya çıkarma kapasitesini beslemek, gençleri dünyada yaşamaya ve hayata hazırlamak için okul önemlidir. Okullar, gençlerin kendilerinden önce de varolan dünyayı anlamalarına yardımcı olurken yeniliği korumayı başardıkları ölçüde, gerçekten eğitim alanlarıdır (Levinson, 2001:20). O halde buradan her okulun eğitim alanı olmadığı sonucu çıkar. Bu bağlamda eğitim ve siyasetin iç içe geçtiği yerler eğitim kurumu olarak düşünülmez.

Arendt'in eğitim alanları içine siyasi hayatın etki etmemesi konusundaki ısrarı, siyasi olanı yok saydığı anlamına gelmez (Levinson, 2001:21). Arendt, politik eğitim kavramının, aslında bir "zorlama" biçimi olduğu sürece "kötü" çağrışımlara sahip olduğunu iddia ederek, politik eğitim kavramını, insanları yeniden yaratmaya yönelik totaliter girişim olarak gördüğü şeye doğrudan bağlar (Danof, 2012:118). Bu yüzden çocuklara okullarda siyasetten bağımsız ve ideolojilerden uzak, yalnızca dünyanın tanınması ve anlaşılması için planlanan (bilimsel, kültürel, insani ve felsefi içeriği olan) bir eğitim sunulmalıdır. Onun yaratıcılığını engelleyecek hiçbir düşünce ona dikte edilmemelidir. Çocuğun dünyayı tamamıyla keşfetmesi ve dünyayı yapılandırma yeteneğine ulaşmasından sonra çocuk siyasi olanla, eşit mesafeler geliştirilerek tanıştırılmalıdır.

Arendt, siyasi eğitim anlayışını net ve açık bir tavırla reddetmekte ve eğitim ile siyasi ikna arasında keskin bir ayrım yapmakta radikal bir tavra sahip olsa da bu konulardaki fikirlerinin birtakım önemli yönleri vardır. Arendt'in eğitim ve siyasi ikna arasında ayrım yapma girişimi bize, belirli bir siyasi ideolojiyi temel alarak öğretilen derslerin, öğrencilerin öğretmenleri tarafından kendilerine öğretilen diğer dersleri özümsemelerini beklediğimiz şekilde, kabul edilmemesi gerektiğini gösterir.

Danof'a göre de Arendt, demokratik bir ortamda vatandaşlardan, geometri sınıfındaki öğrencilerin kendilerine öğretilen teoremlerin doğruluğunu kabul etmelerini beklediğimiz şekilde, siyasi argümanları olgusal gerçek olarak kabul etmelerinin beklenmemesi gerektiğini hatırlatır. Her vatandaşın siyasi liderlerinin öğretmeye çalıştığı derslerin değeri konusunda bağımsız bir yargıya ulaşması da önemlidir. Eğer yurttaşlardan liderler tarafından kendilerine sunulan dersleri hiç düşünmeden kabul etmeleri beklenseydi, o zaman siyasi eğitim gerçekten de basitçe "beyin aşılama" ve baskı teşkil ederdi. Arendt bize siyasi eğitimin vatandaşların liderleri tarafından yapılan siyasi argümanları üzerine düşünmeden ve sorgulamadan benimsememesi gerektiğini hatırlattığı sürece, Arendt'in "siyasi eğitime" yönelik şüpheli tavrı değerlidir (Danof, 2012:119).

Eğitimin siyasallaşması, kamusal varoluşun ve ortak dünyanın ortadan kaybolmasının bir nedenidir. Ancak kamusal varoluş, her insanın kendini gerçekleştirme ve kendini keşfetmesi için gereklidir. Hem kişiler hem de topluluklar için özel alan benliğinin alanıdır ve kamusal alan dünyaya aittir (Mihailă vd., 2016:920) Bu yüzden eğitimin siyasallaşması engellenmeli ve eğitim herhangi bir siyasi ideolojiye dayandırılmadan, öncelikle insan varoluşunu desteklemeli, evrensel içerikli, uzlaşımsal ve insani tarzda ahlaki ilkelere dayandırılmalıdır.

Arendt eğitim ve siyasetin taban tabana zıt olduğunu gördüğünden, öğretmenlerin sınıfı küçük çocukları politize etmek için bir araç olarak kullanmaması üzerinde ısrarla durur. Böylece öğretmenin ahlaki bir rehber olma rolü ortaya çıkar. Bu çerçevede Arendt, geçmişin mirasını öğrencilerine aktarmanın bir öğretmenin ahlaki görevi olduğunu savunur. Arendt'e göre öğrencilerin dünyayı anlamalarını sağlamak bir öğretmenin sorumluluğudur. Arendt için çocukları eğitmek aslında ahlaki bir sorumluluktur. Ona göre, öğretmenler ahlaki güçlerini çocuklara öğrenme aşamalarında rehberlik edebilmek için kullanılmalıdır (Gardiner, 2016:315-316). Bu doğrultuda Arendt felsefesinde; doğumla dünyaya dahil olma, oluş halinde olma, dünyayı olduğu gibi anlama, yeniliği temsil etme, ideolojik saplantıya düşmeme durumları eğitim için önemlidir.

Eğitimde Düşünme

Arendt eğitim ile ilgili amacının ilk aşamasında anlama yetisini öne çıkartmaktadır. Doğum sayesinde çocuk önce içinde bulunduğu dünyayı kendi gerçekliğinin de farkına vararak, olduğu şekliyle, çoğulluğuyla ideolojilerden bağımsız bir biçimde tanımalı ve anlamalıdır. Çocuk sonra dünya hakkında bilgi sahibi olacaktır. Fakat Arendt için anlamak tek başına eğitim için yeterli bir amaç olmamalıdır. Bunun yanında düşünme ve düşünmeye dair becerilerin gelişmesi eğitimin diğer önemli amacını oluşturmaktadır. Çünkü her çocuk epistemolojik ve ontolojik olarak, düşünebildiği sürece vardır ve bu insani varoluşunun garantisidir. Bu bağlamda Arendt felsefesinde düşünmenin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Arendt'e göre okulun işlevi çocukların sadece geçmişle bağ kurmasını sağlamak veya onlara dünyanın nasıl bir yer olduğunu ve yaşama sanatını öğretmek değildir. Eğitim, çocukları dünyayı yeniden kurması için de hazırlamalıdır (Arendt, 1961:192). Bu konu, Arendt'in üzerinde durduğu demokratik ve eleştirel eğitimin önemine odaklanmayı zorunlu kılmıştır. Dünyada nasıl yaşanacağından ziyade dünya hakkında bilgi sahibi olmak, düşünme ve muhakeme pratiği yapmamızı gerektirir; bu da düşünmeye ve eleştirel olmaya dayalı yetenekleri güvenli bir ortamda kazanmayı ve kullanmayı sağlayan özerk bir alan yaratmamızı kaçınılmaz kılar (Korsgaard, 2016:938).

Arendt'e göre her şeyden önce anlamak istiyorsak "durup düşünmeye" de ihtiyacımız vardır. Bu yüzden anlamak önemlidir hatta ilk koşuldur, fakat düşünmek daha önemlidir (Arendt, 1978:175). Arendt için eğitimde dünyayı olduğu gibi anlatma önerisi dünyanın tekil bir okuması değildir. Dünyayı olduğu gibi görmenin amacı dünyayı düzeltmek de değil, öğrencileri gelecek için yeni olasılıklar hayal etmeye motive etmektir (Levinson, 2001:20). Bu durum bizi eğitimde düşünmeye ve düşünmenin önemi üzerinde durmaya götürür.

Arendt, düşünme etkinliğini kişinin kendi kendisiyle gerçekleştirdiği sessiz bir diyalog olarak tanımlar. Bu özelliğiyle düşünme, "uygulanması için kendinden başka hiçbir şeye gereksinim duymayan tek etkinliktir". Başka bir deyişle, düşünme "tefekkür" etmeyi amaçlar ve onunla biter, tefekkür bir faaliyet değil, bir edilgenliktir; zihinsel aktivitenin dinlenmeye geldiği noktadır (Arendt, 1978:6). Düşünme sessiz ve sakin bir etkinlik olduğu için anlamadan sonra gelen, en yüksek zihin durumunu ve epistemolojik farkındalığı temsil etmektedir. Aynı zamanda kendini tefekküre dayalı yaşam tarzına adanmış olmayı da ima etmektedir.

Arendt için düşünmek sessiz bir kendi başınlığı temsil eder. O halde kişinin kendi başınlığı temsil ettiği bir diyalogda, onun kendisiyle, (ontolojik ilişkisini de kurarak) olması gerekir (Arendt, 1978:78). Arendt "The Life of the Mind (1978)" adlı eserinde düşünme ile ilgili özellikle Sokrates ve Platon felsefelerini örnek gösterir. Dolayısıyla Arendt'in düşünme üzerine tanımının da temelinde Sokrates felsefesinin etkisinin olduğu görülür. Sokrates felsefesinde düşünmek, "[kişinin] kendisiyle olan bir diyalogu gerektirir". Bu diyalog "bir-içinde-iki olunan iç diyalog"dur (Bernstein, 2000:281). Düşünmek öncelikle içsel bir diyalogu temsil eder. Düşünmek insani bir yetkinliktir ve kişinin kendi kendinin yönettiği bir diyalog şeklinde gelişir. "İnsanların düşünmesi için Sokrates'in at 'sineği' veya bir 'ebe' olma durumu insanların sorgulama yoluyla düşünce ortaya koymasına yardımcı olur". Bu çerçevede Sokrates düşünme yoluyla bilmediğimiz bir şeyi bilmeyi, epistemolojik farındalığı ön plana çıkarır (Arendt, 1978:172-173).

Arendt, Sokrates felsefesinin de etkisiyle düşünmenin doğuştan gelen, insana ait bir beceri ve kapasite olduğunu savunur. Düşünme süreci, saf akıl yürütme sonucunda kendimle benim aramdaki bir diyalogdur. Bu diyalog sonunda bir anlaşmaya varırım. Düşünme bir süreç içinde zihnimizde çok sayıda bakış açısı oluşturmamızı ve ortaya koymamızı sağlar. İnsanlığın bu doğuştan gelen ve tanımlayıcı özelliğinde, zihinsel ufkumuzun durağan ve sabit olmadığı, sürekli değişip genişlediği anlamı vardır. Bu durum "genişletilmiş zihniyet" kapasitesi olarak kabul edilir (Arendt, 1961:220-221). Düşünen kişi bu süreç sonucunda birtakım yargılara ulaşır ve ulaşılan bu yargılar artık düşünen kişiye aittir. Dolayısıyla düşünme ve düşünmenin gelişimi bir konuyla ilgili karara varabilmenin de gerekli ölçütüdür.

Arendt "düşünme" ve "zihnin genişlemesi" kavramlarının düşünce ile eylem arasında bir tür köprü olarak yargı yetisine işaret ettiğini söyler. Düşünerek yargılar oluştururuz; yargılar oluşturarak kamusal alana girdiğimizi ve kamusal alana girerek bir yurttaşlık geliştirme ve ortak eylem olasılığını açtığımızı görürüz (Nixon, 2020:32). Buradaki eylem alanı ise dünya ve onun gerçekliği ile iç içeliği göstermektedir.

Düşünme öncelikli olarak dünyayla ve onun realitesi ile ilgili anlam arayışları üzerine olmalıdır. Heidegger'in dediği gibi düşünme, pratik ihtiyaçlar ve amaçlar tarafından yönlendirilmez (Arendt, 1978:78). Düşünmenin dünyayı anlama, yargı oluşturma gibi epistemolojik; dünya'nın varoluşsal bilgisini elde etmeye dayalı bir durumu konu edinmesine karşın pragmatik hiçbir işlevinin olmadığı da ortadadır. Bu yüzden de politik olan, düşünme yetisini geliştirmemiş çocuktan uzak olmalıdır.

Çocuklar politik olana yönelmeden önce düşünmeyi öğrenmelidirler. Arendt için "Bizi düşündüren nedir?" sorusuna genel olarak, Kant'ın "aklın ihtiyacı" dediği şeyden başka bir cevap yoktur. Bu çerçevede düşünme yetisinin yaratıcılığı içeren bir şekilde, kişinin kendini gerçekleştirme dürtüsünü öne çıkarttığı da ortadadır (Arendt, 1978:69). O halde düşünmenin insani ve ontolojik bir ihtiyaçtan doğduğu ve yaratıcılığın ön koşulu olduğu görülmektedir.

Arendt için eğitim, "gerçekten" olduğu gibi dünyaya açılan kapıdır. İnsanların dünya hakkında konuşmaya ve birbirlerine karşı görüş ve bakış açılarını değiştirmeye başladıkları alandır. O halde eğitim, çocukluğun beslendiği ve korunduğu özel alan ile yetişkin sorumluluğu ve yurttaşlığın kamusal alanı arasında düşünme çabasına gireceğimiz bir yer: sorgulamak ve meydan okumak, dünyayı farklı açılardan düşünebilmek için planlanmış bir alandır (Nixon, 2020:33). Arendt'in savunduğu dünyanın geleceğinin garanti altına alınması bu anlamda, epistemolojik çerçevesi ile düşünme becerisinin kazanımına da bağlıdır.

Çocukların, insan etkileşimi için temel nitelikler olan düşünmeyi öğrenmeleri, politik eylemlerden daha önemlidir. Beceri odaklı bir pedagoji çocuklara kapsamlı bir öğrenme şansı vermez. Onların, fikir oluşturmalarına olanak tanıyan zengin bir bilgi birikimiyle tanışma fırsatı sunmaz. Bu yüzden Arendt felsefesinde eğitim istikrar yaratmayı, muhafazakâr olmayı, geçmişin ve geleneğin hikayelerini anlatmayı, ilham vermeyi amaçlar (Topolski, 2008:269). O halde düşünme öncelikle gerçeklik dünyasının ontolojisi ile karşı karşıyadır, sonrasında ise kişi bu gerçeklik dünyası içinde epistemolojik olarak anlam aramaya, anlamlar bulmaya ve düşünme etkinliği aracılığı ile düşünce üretmeye de yönelir.

Düşünme belki bir eylem değildir ancak düşünmenin etkinlik olduğunu kabul etmemiz gerekir, bununla beraber düşünme hatırlamayı gerekli kılar, dolayısıyla düşünmenin yaşamla kurulması gereken sıkı bir bağı temsil ettiği gözden kaçmamalıdır (Arendt, 1978:78). O halde eğitimcilerin öğrencileri farklı bakış açılarını temsil eden, tarafsız, yaşamın gerçekliği içinde meseleler üzerinde düşünmeye teşvik etmesi gerekir. Geçmiş öğrenmek, yetişkin öğrencilerin kendilerini şimdiki zamana bağlamalarına yardımcı olabilir ve gelecekteki koşullarla başa çıkmada destek olabilecek dünya olayları hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Gardiner, 2016:315). Yetişkinleri farklı bakış açılarını dikkate almaya teşvik etmek bir nevi çoğulluğu teşvik etmektir. Dolayısıyla bu çoğulluğun içinde başkalarıyla ilişki kurma, gözden geçirme ve dünyayı yeniden yapılandırma becerisi de gelişir. O halde düşünmenin yaşamın uygulamalı kısmına da nüfuz etmesi gerektiği unutulmamalıdır.

"Pratik olarak düşünmek, hayattaki her zorlukla karşılaştığınızda, yeni bir karar vermeniz gerektiği anlamına gelir" (Arendt, 1978:177). Düşünen bireyin dünyayı ve onun içindeki yerini öğrenmesi ve bu dünya hakkında bakış açısı oluşturmaya, kamusal alanda başkalarıyla ilişki kurma yoluyla olur. Fikirleri ifade ederken, yalnızca dünyayı olduğu gibi temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda kişinin yeniden ifade etme ve temsil etme, yeniden düşünme, gözden geçirme ve böylece yenilenmiş ve daha derin fikirler geliştirme potansiyelini de gösterir. Arendt'in anladığı şekliyle düşünme etkinliği ("düşünmemenin" eylemsizliğinin tersine), alternatif bakış açılarının edilgen bir şekilde kabul edilmesini değil, onlar üzerinde yargıda bulunma kapasitesini gerektirir. Fakat yargıda bulunabilmek için özgür olmak gerekir. Bu durumda özgürce düşünme, bu tür yargıların "öteki"nden değil, kişinin dünyadaki kendi kamusal tutumlarını ve bakış açılarını geliştirecek şekilde düşünme becerisinden çıkması demektir (Morgan, 2016:176-177).

Nixon Arendt'in düşünmeyi yalnızca eğitim anlayışında değil tüm felsefi sisteminde önemseydiğini ve düşünmeyi ciddiye alan ve nasıl düşündüğümüzün ve ne hakkında düşündüğümüzün muazzam ahlaki ve politik sonuçları olduğunu anlayan bir düşünür olduğu iddiasında bulunur (Nixon, 2020:1). Aslında her alanda "düşünmenin kendisi tehlikelidir" (Arendt, 1978:176). Ancak düşünme en insani yetilerden birisidir, dolayısıyla tehlikeli de olsa düşünmek insan olmanın varoluşsal koşulunu sağlamak için gereklidir. Bu bağlamda düşünme hem kişinin kendi varoluşsal koşullarını hem de dünyanın özneler ve nesnelere arasındaki ilişkisini ifade eder.

En “dünyevi” olduğunu düşündüğümüz akademik disiplinler, dünyeviliği beslemeye her zaman yardımcı olmadılar ve aslında birçok yönden dünyaya yabancılaşmamıza katkıda bulundular. Bu, yalnızca içerik temelli bir eğitime geri dönmenin dünyadaki yabancılaşma sorununu çözeceği sonucuna varanlar için bir meydan okumadır. Önemli olan sadece belirli bir disiplinin içeriği değil, bu içeriğin beslediği dünyayla olan ilişkisidir (Levinson, 2010:467). Aslında eğitim ortamında hangi dersi önemseydiğimizden daha önemlisi o dersin içeriğinin düşünmeyi destekleme durumudur. Dolayısıyla eğitimde içerik insanın dünyayla olan ilişkisi üzerine düşünmeyi öne çıkartma amacı taşımalıdır. Aksi taktirde eğitim sıradan bir aktarım haline gelecek, kişinin dünyaya ve kendine yabancılaşmasını engellemeyecektir.

Eğitim kendimiz olma özgürlüğüne izin verirken, insan olarak bizi birbirimize bağlayan tek unsurdur. Derinden bölünmüş bir dünyada, birlikte düşünme kapasitemiz, pratik akıl yürütme, mevcut en değerli kaynaktır. Eğitim kurumları, bu kaynağın koşulsuz olarak değerlendirilebileceği önemli birkaç yerden biridir. Arendt için eğitim kurumlarında sözü edilen bu düşünme becerisi her zaman kritiktir; her zaman diyalojik, her zaman ayrımlar yoluyla ilerler. Bu sayede çocuk dünyanın içinde anlaşmazlıkların inceliklerini keşfeder, anlaşmazlığın çeşitli yan rüzgarları arasında fikir birliği hedefine yelken açar. Ortak bir dünyanın imkanını sağlar (Nixon, 2020:35). Arendt bu çerçevede düşünmenin eleştirel ve yaratıcı olma kapasitesinin gücünün her alanda anlaşılması ve kullanılması gerektiği vurgusunu yapar (Arendt, 1978:56). Öyleyse eğitimin üstlendiği en önemli görevlerden biri kişinin sahip olduğu düşünme kapasitesini geliştirmesidir.

Sonuç

Arendtçi bir bakış ile ele alındığında eğitim tamamen dünyayla ve onun ontolojik gerçekliği ile ilgilidir. Bu yüzden çocuklara önce dünyayı tüm epistemolojik boyutlarıyla olduğu gibi tanıtmalıyız. O halde tek bir ortak dünya vardır ve tüm kurumlar, ideolojiler, düşünme biçimleri, sosyalleşme bu ortak dünyanın içinde ele alınmalıdır.

Eğitim doğum sayesinde yeni bir geleceğin mümkün olduğunu bize gösteren ve oluşu anlamamızı sağlayan önemli bir kurumdur. Okul, çocukları dünyaya, bilinçli biçimde siyasi olana da hazırlayan, kamusal ve özel alan arasındaki geçişi sağlayan bir yerdir. Çocuklar siyaseti kaldıracak kadar güçlü değillerdir. Arendt eğitim ve siyasetin taban tabana zıt olduğunu gördüğünden, öğretmenler sınıfı küçük çocukları politize etmek için bir araç olarak kullanmamalıdır. Eğitimin değeri, çocukların gerçekten içinde yaşadıkları dünya ile nitelikli bir ilişkiye girebilme yeteneğinden kaynaklanmalıdır.

Birçok etkinlik alanı insanların bir arada yaşamaları üzerine kurulmuştur, eğitim de bunlardan en önceliklisidir. Eğitim bir devletin içinde yaşayan her bireyi ilgilendiren bir sorumluluk işi olarak ele alınmalıdır. Bu sorumluluk dünyanın yenilenmesi için gerekli görülmektedir. Dünyanın yenilenmesine yönelik olan durumun uzamsal boyutu epistemolojik bağlamlara da dikkat ederek düşünmek üzerine temellendiği için eğitim, gelecek için umut verici bir doğum ve başlangıç durumundan yola çıkar. Eğitimde düşünme becerisinin gelişimi; öğrencilerin dünyaya kök salmalarını sağlayan, onun dünyayla bağlantı kurma şeklini öne çıkartan bir nevi ortak dünyanın geleceğini garantileyen bir umut durumu olarak ele alınır.

Arendt’in siyasetin eğitimden tamamen arındırılma fikri bu çağ için geçerliliğini korumalı mıdır? Sorusu üzerinde durduğumuzda problemin ele alınış biçiminin 21. yüzyılın insani durumunu yansıtmadığı açıktır. Kaldı ki 21. yüzyıl insanı aslında apolitiktir ve diğer çağlarla karşılaştırıldığında siyasi talepleri sığdır, bu yüzden demokrasiden uzaklaşmışlığının da tam anlamıyla farkında değildir. Çünkü uzun zamandır apolitik olması için uğraşmıştır. Kaldı ki Arendt de bireylerin apolitik yetişmesini ifade etmez. Bunun tersine o, her türlü ideolojinin ve siyasi önermenin üzerinde düşünmenin önemini vurgulamaktadır.

Arendt’in yaşamı boyunca siyaset felsefesi üzerine yazdığı yazılar düşünüldüğünde Arendt’in siyasete karşı reddedici bir tutum geliştirmediği ortadadır. Ancak Arendt eğitimi özel bir alan olarak düşünür ve çocukların eğitime sürecinde siyasetten ve ideolojilerden arındırılmış bir okul ortamında olmasının gerekliliğini savunur. Bunun en önemli nedenlerinden biri ise onun Eichmann davasındaki gözlemleridir. Bu dava ile ilgili gözlemleri ve düşüncelerini “Kötülüğün Sıradanlığı: Adolf Eichmann Kudüs’te (2009)” adlı kitabında dile getirir. Eichmann II. Dünya savaşı esnasında görev yapmış bir Nazi subayıdır. Savaşta ona verilen tüm görevleri koşulsuzca, sorgulamadan yerine getirerek, savaş esnasında yapılan soykırımın önemli aktörlerinden biri olarak kabul

edilmektedir. Ancak Eichmann her seferinde soykırımı destek olmadığını sadece verilen emirleri koşulsuzca yerine getirdiğini iddia eder.

Arendt'e göre bu suçta üzerinde durulması gereken en önemli nokta düşünme ve sorgulama yeteneğini kullanmayan ve geliştirmeyen insanların yaşamı algılayış biçiminin sorunlu olmasıdır (Arendt, 2009). Eichmann da tüm emirleri hiç düşünmeden yerine getirmiştir. Çünkü burada bir düşünme yoksunluğu durumu vardır. Eichmann bu yoksunluk yüzünden yaptığı tüm kötülükleri sıradan bir eylem gibi hiç düşünmeden yapmıştır. Çünkü ona kimse düşünmeyi öğretmemiş tam tersine saplantılı bir biçimde itaat etmeyi öğretmiştir. Dolayısıyla burada bireyin biricikliğine rağmen anlam üretmekten ve düşünmekten yoksun olan, buna epistemolojik yoksunluk diyebiliriz, bir dünya mevcuttur. Bu yüzden yetişkinler okul içindeki çocuklara ilk olarak ideolojilerden ve politikarlardan arındırılmış bir biçimde anlama ve düşünme yetileri kazandırılmalıdır. Bunların başında ise eleştirel ve yaratıcı birey olmayı içeren beceriler gelmektedir. Bu bağlamda düşünmek geldiğimiz dünyada kök salmanın, yerimizi almanın hem epistemolojik hem de ontolojik bir yolu olarak da kabul edilmelidir. Düşünme keşfedici, eleştirel ve yaratıcı olmalıdır. Dolayısıyla eğitim düşünmeye ayrılmış özel bir alan olarak korunmalıdır.

Son olarak ilk başta sözünü ettiğimiz "başka bir dünyanın imkânı" sorunsalına geri döndüğümüzde, Arendt kendi pedagojisinde eğitimde kişiye kazandırılacak olan anlama ve düşünme becerisi sayesinde şimdiden farklı olan, ortak insani unsurlar barından, demokratik, çoğulcu, kişiyi değerli gören bir eğitim sayesinde çocukların totaliter olmayan bir toplum yapısı geliştirebileceğine dair umudu değerli görür. Eğitimin temel aldığı anlama ve düşünme becerilerinin kazanımı ve gelişimi sayesinde kişiler daha iyi bir dünya için umut içeren bir yola girebilir.

KAYNAKÇA

- Arendt, H. (1961). *Between Past and Future, Eight Exercises in Political Thought*, Viking Press, New York.
- Arendt, H. (1973). *The Origins of Totalitarianism* (Vol. 244), Houghton Mifflin Harcourt, New York.
- Arendt, H. (1978). *Life of Mind*, Harcourt Brace Jovanovich Publishers, New York.
- Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*, (Çev: B. S. Şener), Birinci Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arendt, H. (1990). *Philosophy and Politics, Social Research*, 57 (1), 73-1003
- Arendt, H. (1998). *The Human Condition*, 2nd Ed, The University of Chicago Press, Chicago.
- Arendt, H. (2005) *Eğitimdeki Buhran*, (Çev: B. S. Gür ve M. Özoğlu), Muhafazakâr Düşünce, Yıl: 2, Sayı: 6.
- Arendt, H. (2009). *Kötülüğün Sıradanlığı: Adolf Eichmann Kudüs'te*, (Çev: Ö. Çelik), Metis, İstanbul.
- Arendt, H. (2012). *Geçmiş ve Gelecek Arasında*, Dördüncü Baskı, (Çev: B. S. Şener), Dördüncü Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arendt, H. (2018). *Zihnin Yaşamı* (Çev: İ. Ilgar), İletişim Yayınları, İstanbul:
- Biesta, G. (2010). How to Exist Politically and Learn From it: Hannah Arendt and the Problem of Democratic Education, *Teachers College Record*, 112(2), 556-575.
- Biesta, G. (2016). Reconciling Ourselves to Reality: Arendt, Education and the Challenge of Being at Home in the World, *Journal of Educational Administration and History*, 48(2), 183-192.
- Bernstein, R. J. (2000). Arendt on Thinking, (Ed: D. Villa), *In The Cambridge Companion to Hannah Arendt* (277-292), Cambridge University Press, New York.
- Danoff, B. (2012). A School or a Stage? Tocqueville and Arendt on Politics and Education, *Perspectives on Political Science*, 41(3), 117-124.
- Gardiner, R. A. (2016). Lasting Impressions: Hannah Arendt's Educational legacy, *Journal of Educational Administration and History*, 48(4), 309-323.
- Gordon, M. (2001). Hannah Arendt on Authority: Conservatism in Education Reconsidered. *In Hannah Arendt and Education*, (Edt: M. Gordon), (37-65), Westview Press, Boulder.
- Keskin, S.M.A. (2019). Düşünme Kötülüğü Alt Edebilir mi? H. Arendt'te Düşünme Üzerine, *Beytülhikme: Uluslararası Felsefe Dergisi*,9(1).103-120.
- Hayden, M. (2013). Arendt and cosmopolitanism: The human conditions of cosmopolitan teacher education, *Ethics & Global Politics*, 5(4), 239-258.

- Kloeg, J., ve Noordegraaf-Eelens, L. (2021). Ambiguous Authority: Reflections on Hannah Arendt's Concept of Authority in Education, *Educational Philosophy and Theory*, 1-11. DOI: 10.1080/00131857.2021.1930864
- Korsgaard, M. T. (2016). An Arendtian Perspective on Inclusive Education: Towards a reimagined Vocabulary, *International Journal of Inclusive Education*, 20(9), 934-945.
- Levinson, N. (2001). The Paradox of Natality: Teaching in the Midst of Belatedness, *In Hannah Arendt and Education*, (Edt: M. Gordon), (11-36), Westview Press, Boulder.
- Levinson, N. (2010). A "More General Crisis": Hannah Arendt, World-Alienation, and the Challenges of Teaching for the World as it is, *Teachers College Record*, 112(2), 464-487.
- Lilja, P., (2018). Defending a Common World: Hannah Arendt on the State, the Nation and Political Education, *Studies in Philosophy and Education*, 37, 537-552.
- Mihăilă, R., Popescu, G. H. ve Nica, E. (2016). Educational Conservatism and Democratic Citizenship in Hannah Arendt, *Educational Philosophy and Theory*, 48(9), 915-927.
- Mönig, J. M. (2012). Possibly Preventing Catastrophes: Hannah Arendt on Democracy, Education and Judging, *Ethics and Education*, 7(3), 237-249.
- Morgan, M. (2016). Hannah Arendt and the 'Freedom' to Think, *Journal of Educational Administration and History*, 48(2), 173-182.
- Nelson, D. (2006). The Virtues of Heartlessness: Mary McCarthy, Hannah Arendt, and the Anesthetics of Empathy, *American Literary History*, 18(1), 86-101.
- Nixon, J. (2020). Hannah Arendt: The promise of Education, London: Springer International Publishing. (e-book) indirilme tarihi 28.02.2022
- Platon (2010). *Devlet*, (Çev: S. Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz), 20. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J. J. (2006). *Toplum Sözleşmesi*, (Çev: V. Günyol), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J.J. (2011). *Emile ya da Eğitim Üzerine*, (Çev: Y. Avunç), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Topolski, A. (2008). Creating citizens in the classroom: Hannah Arendt's Political Critique of Education, *Ethical Perspectives: Journal of the European Ethics Network*, 15(2), 259-282.
- Spector, H. (2016). Hannah Arendt, Education, and the Question of Totalitarianism, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 37:1, 89-101.
- Veck, W., ve Jessop, S. (2016). Hannah Arendt 40 Years on: Thinking About Educational Administration, *Journal of Educational Administration and History*, 48(2), 129-135.
- Yılmaz, Z. (2007). Hannah Arendt'in Özgürlük Anlayışı, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 227-235.
- Zembylas, M. (2020). Hannah Arendt's Political Thinking on Emotions and Education: Implications for Democratic Education, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 41(4), 501-515.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).